

sentit *kaliportàl* a Artà («-- i tot aquest k...», 1964), i recordo haver llegit *calaportal* en PdAPenyà i en aquest passatge d'AMAlcover: «els redactors de l'obra del Glossari de la Suïssa italiana no sols demanen paraules, sinó també dibuixos i fotografies de les coses: cases, eines, mobles, màquines i demés *carro-portals*» (BDLC VII, 1913, 338).

Sens dubte un mot antic. Es tracta segurament d'un mossarabisme balear equivalent del comentat *Calapatar* i cast. *Galapagar*, però amb una forma semblant a la mall. *calàpot*, i amb repercussió de la líquida **calaprotal* amb trasllat de la *r* pretònica *calaportal*, d'altra banda **calaprotar* i metàtesi doble > *caraportal*, amb alguna influència secundària de *carro* (com si fos un portal embalumant per carros, etimologia popular); amb un significat etimològic 'lloc on hi ha molts animalets fastigosos com gripaus o tortugues' d'on 'lloc amb moltes coses que fan nosa, remor o confusió'. Cf. l'andal. i murc. *pelagartar*, *-tal*, 'pedregar' també mossarabisme provinent de PETRICAL > **petrecal* > **pletregal* > **pelatragal*, *-targal*, *-gartal*; i el vell i important nom de lloc val. *Perropital* (cap a Llúria i Pobla de Vallbona), no lluny del riu, és un altre mossarabisme **POPULET-ALE*, de *POPULETUM* 'pollancreda', passant per **Poprital* > **Propital* canviat en *Peropital* per la impossibilitat de l'àrab de pronunciar un grup de consonants inicial. La variant artanera *caliportal* presenta una *i* arabitzant (< *e*) tal com aquesta de *Perropital* (per l'ambivalència de la *quesra* àrabiga, intermèdia entre *i* i *e*).

¹ La vocal postònica interna solament pot ser *e*, mai *a*, en fonètica catalana normal. Per això l'ortografia *galàpat* de la 1.ª ed. del *DFa*. fou canviada en *galàpet* en la 2.ª, seguint el consell de l'autor.—

² Aquests testimonis valencians es pot sospitar que designessin més aviat la tortuga que el gripau, altrament d'acord amb el mossàrab. El caragol si és gros fa pensar en la tortuga, però difícilment en un gripau. Segons diu MGadea, al costat del terme de Verger hi ha «el riu *Calapatar* o de les Tortugues» (*T. del Xè* I, 146): en tot cas amb el primer nom m'indicaren la partida *El Calapatar*, tant la gent de Pego com la d'Oliva (1962). El barranc de Calaceit, conegut per grans troballes prehistòriques, ja és prop de Mequinensa, on encara hi ha tortugues indígenes i lliures, vora l'Ebre (riu amunt de la vila me n'ensenyaven nius el 1954). En principi ja és clar que el nom del gripau solament convindrà com a denominació d'una font o un prat, però un col·lectiu com *Calapatar* com a nom de tota una vall no es referirà a l'animalet insignificant sinó a un paratge renomnat per la presència de tortugues com la Vall de Mequinensa.—³ En indicar-ho a la Pobla de Segur, Z. Rocafort (*BCEC* IX, 70) va deixar que el corrector de la impremta barcelonina li posés accent *galàpat*, però en català occidental això ve a ser una impossibilitat fonètica: una *a* interna postònica s'hauria tornat *e*, inevitablement. *Galapàts* anoto a Esterri de Cardós (1934); a la Vall de Boí ja se sent *sapo* (Benasc i l'aragonès ja no són lluny), que

avui ha prosperat, però a la gent empesa en anys sento tant o més *galapát* (Boí, 1968 etc.). En fi hi ha *glapat* a la Vall d'Aneu (Pol, p. 20), i en aquest, com en el *glàpet* que ja he assenyalat a l'Albera és també el pas de *gal-* a *gl-* el que es ressent de la imitació de *grapau/gripau*.—⁴ A esmenar evidentment segons l'anterior: sigui en *marino sive flumíneo*, sigui en *maris sive fluvii*.—⁵ *Cágado* a la resta de la regió gallega de la Límia, que és la forma adotzenada del portuguès i galleg comú. Però *kabátju* (Schneider, VKR XI, s. v.) no pot ser una alteració d'allò, sinó una forma tant o més antiga, que sembla partir de **cagáte(g)u*; o **cagáte(l)u*?

Galardir-se, V. *gallard* *Galardó*, *galardonar*, V. *guardó* *Galaró*, V. *goleró* (GOLA)

GALATXO, 'braç o canal d'un riu', del mateix origen que l'arag. *galacho*, *galocho*, *gulicho*, 'barranc sense aigua', sic. *galecci* o *galiggi* 'rierol que es queda sense aigua', probablement de l'àr. *balīḡ* 'braç de riu', amb substitució parcial de la terminació *-ixu* diminutiva en mossàrab per *-atxo* i les altres que tenen valor més augmentatiu; en àrab derivat de l'arrel clàssica *ḡalaḡ* 'va treure o atraure o arrencar'. □ 1.ª doc.: *galarxo*, c. 1880, *DAG*; *galatxo*, 1915, *BDC* III, 98; arag. *galacho*, S. XVI o XIV.

Com que en vaig tractar extensament en el *DCEC* II, 619-20 (amb alguna addició en el *DECH*), ens limitem a indicar ací algun suplement. Amb el sentit de 'canal o braç de riu' vaig anotar el mot a Benifallet (1923), a Flix, Móra d'Ebre i Vinebre; també el meu pare s'apuntava un poc més aigua avall: «el *galatxo* o canal de Miravet deixa, entre ell i el riu l'illa de Miravet». A Seròs (baix Segre) ja no ho coneixen però també ho apunta a Alins de Llitera, explicat «agujero por donde se sume el agua» (1965); i, a Açañui, parlant d'un que llaura quan havia plogut molt «se vedeva cada *galocho* --»; però com que a Alins, que és immediat, m'asseguraren que no es coneix altra forma que amb *á*, potser aquesta *o* és una errada d'impremta o atribució inexacta de la forma arag. *galocho* que està ben comprovada en altres llocs (veg. *DCEC*).

També a l'Alt Aragó diuen *galacho*, almenys a la Vall de Tena: a Saqués és una 'canaleta rosta que baixa de la serra' («subiremos *galacho* arriba»), igualment a Tramacastilla (1966), i allà sento també *galachada* (o *galachata*, no sentit clarament): «la boga va por la *g.*» Més a Ponent s'ha conservat amb una vocal tònica igual a la de l'àrab: *gulicho* 'barranquet encaixonat i pendent' en el Roncal (Isaba, 1971), i potser també surt d'aquí un *galitx* de Valls per a «raig prim d'un líquid» (*AlcM*), amb influència, o sense, d'*esquitx*. A l'altra banda de la serralada, *galafre* m. «précipice» a la Vall d'Azun, i *galai* «ébouils de terre» en un poble de la Vall d'Aura (Rohlf's, *Le Gc.*, § 419), on ha d'haver-hi contaminació o encreuament amb altres mots; cf. *GOLAFRE*. *Galatxo*, o una forma semblant, ja apareixen en un vell doc. ribagorçà, falsificació d'Ovarra, atribuïda a l'any 1019 (en el llibre de Mar-